

Dubtar per conèixer i actuar

Probablement, els humans mai ens acabarem d'entendre a nosaltres mateixos. No perquè siguem complexos, sinó per ser autoreferents. A través de la recerca científica –que combina llenguatge, lògica i dades captades pels nostres sentits– avui sabem que som un producte més de l'evolució de la vida en el planeta. Però aquests tres elements de la recerca científica apunten tots al nostre cervell, un objecte complex que potser no arribarem a conèixer mai del tot. Tal com a vegades es diu, si el cervell fos tan simple perquè el poguéssim conèixer, no podríem formular-nos la pregunta.

Aristòtil va copsar bé l'afany humà vers el coneixement, malgrat la consciència que es tracta d'un afany que mai no té fi. Noves respostes porten sempre a noves preguntes. Daniel Dennet ens diu que fins i tot un virus és un "ADN despulat, dotat d'activitat". Tanmateix, som uns animals epistemològicament ingenus. Tendim a pensar que per saber com és el món només cal obrir els ulls i el món apareix tal com és, amb totes les seves dimensions, formes i colors. Per sobreviure, relacionar-nos i reproduir-nos, amb això la humanitat n'ha tingut prou. Però quan ens preguntem si les coses són com sembla que són, la conclusió més raonable, per poc que ens hi esforcem, és un *no* rotund. Es tracta d'una qüestió que ha apassionat i allhora desconcertat molts científics i filòsofs al llarg de la història. I segueix fent-ho. Avui hem arribat a respostes bastant sorprenents a partir del que ens diuen la física, l'astro-

nomia, la biologia i les neurociències.

Sabem, per exemple, que *pensem* amb una part més aviat petita del nostre cervell (que sembla que té uns 87.000 milions de neurones que descendeixen d'entitats eucariotes de fa més de mil milions d'anys; això pot semblar molt de temps, però segons com t'ho mirés l'evolució ha anat ràpida, especialment en la proliferació i complexitat de formes de vida dels darrers set-cents milions d'anys –també la velocitat de la llum ens sembla ràpida, però resulta ser molt lenta en el món de l'astronomia–). La resta del cervell opera de manera autònoma, sense que en siguem conscients en cap moment. I és des d'aquelles neurones concretes que interpel·lem el món a partir d'uns llenguatges i una lògica creats per nosaltres mateixos i d'uns sistemes

FERRAN REQUEJO

CATEDRÀTIC DE CIÈNCIA POLÍTICA UPF

CONSULTEU
MÉS ARTICLES A
www.ara.cat

perceptius que podrien ser d'una altra manera (com els que tenen, per exemple, altres animals).

Les respostes proposades sobre com és el món, sobre si el coneixem o el podem conèixer, han anat canviant. Tanmateix, al final hem d'acceptar que la *realitat* que captem pels sentits, ho vulguem o no, no deixa de ser

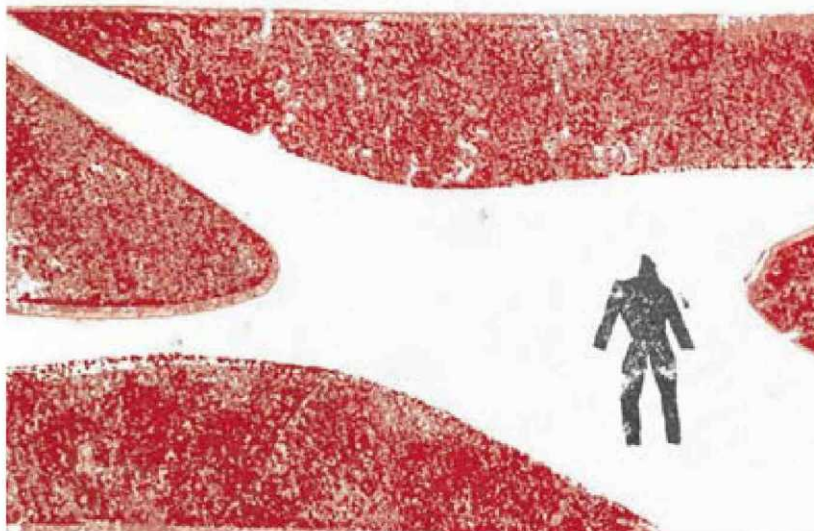
un permanent *engany convincent*. I aleshores resulta inevitable retornar, encara que ja en un altre pla, al punt inicial del dubte sobre *fins a quin punt* ens estem enganyant sobre aquesta realitat, inclosos nosaltres mateixos. La conclusió és que vivim en un món que el nostre cervell crea de forma activa –la llum, el temps, els colors, etc.–. Alguns físics, per exemple, ens diuen que el temps no existeix. I que lluny de poder associar l'espai buit quàntic al no-res, resulta que té un comportament dinàmic que explica

l'origen de tot l'Univers. Són idees magnífiques!

Però tot això mareja una mica els nostres pobres cervells macroscòpics. Així, una resposta que sembla sensata davant de tanta *profunditat epistemològica* és: "Molt bé, però, i què?" De fet, és el que fem a la pràctica, inclosos els científics i filòsofs interessats en aquesta mena de coses. David Hume era un expert en l'expressió d'aquesta despreocupació pràctica després d'haver qüestionat l'existència de tot. Però aleshores, quan ens deixem de *filosofies* i retornem a la vida, diguem-ne, *normal*, el més probable és que tornem a enredar-nos en problemes relacionats amb les nostres ingenuïtats epistemològiques espontànies. Per exemple, en el tema recurrent de les relacions entre *naturalesa i cultura*, que segueix generant molts equívocs, acalorades discussions i oceans de bibliografia en l'àmbit de la política, de l'educació, etc., sabem que el que falla és la pregunta, que, però, sembla immutable. L'expressió que diu que les persones som l'únic animal que ensopega dues vegades amb la mateixa pedra és molt optimista: tothom s'està entrebancant constantment amb les mateixes pedres cada dia.

A *La poesia del pensament* George Steiner afirma que "potser, en la nostra breu història evolutiva, encara no hem après a pensar". Doncs potser es tracta d'això: uns éssers vius semievolucionats que, en un planeta d'una estrella i d'una galàxia vulgars, s'interroguen sobre qui o què són, responnent-se coses molt diferents: des de considerar-se els preferits d'uns déus que els mateixos humans han creat, fins a expressar una actitud hedonista o tràgica davant del no sentit últim de tot plegat. Ser racional és opcional. Però un gran avantatge de la filosofia i de les ciències és que sempre ens permetran expressar dubtes sobre les idees i accions que proposem. Sobre el món. I sobre nosaltres mateixos.

Quan ens preguntem si les coses són com sembla que són, la conclusió més raonable és un 'no' rotund

LAMARTARILE